

Bestaande samenwerkingsverbanden

- Economic Board Utrecht (met bedrijfsleven, kennisinstellingen, provincie en gemeenten)
- MKB
- Het kenniscentrum Healthy Urban Living (Universiteit, Hogeschool, TNO, Deltares en RIVM)
- Samenwerking Utrecht-oost /Utrecht Science Park
- Playful City: UU, HKU en UMC Utrecht werken al sinds 1998 samen in onderzoek en ontwikkeling van interactieve toepassingen binnen de driehoek technologie, design en onderzoek
- Staat van Utrecht (provincie, NMU, gemeenten en bedrijfsleven)
- Alliantie Cirkelregio Utrecht (USI, ...)
- Coalitie klimaatadaptatie (HDSR, provincie, gemeenten)
- Stroomversnelling/nul-op-de-meter (corporaties, gemeenten, bouwbedrijven, kennisinstellingen, NMU)
- City Deal Health Hub Utrecht (gemeenten, provincie, kennisinstellingen, zorginstellingen, bedrijfsleven)
- Internationale Profilerings "Utrecht Region" (gemeenten, provincie, Universiteit, USP, EBU)
- Samenwerking toerismebureaus
- Human Capital Agenda
- Samenwerking Recreatieschappen en terreinbeherende organisaties

Samen op weg naar een uitvoeringsagenda

De ruimtelijke-economische Koers van en voor de U10 is erop gericht om van de regio een Ontmoetingsplaats voor Healthy Urban Living te maken. In hoofdstuk 6 van deze koers zijn de ambities vertaald in toekomstbeelden en concrete regionale keuzes. De uitvoeringsagenda waar we samen naar op weg gaan heeft in dit stuk de werktitel 'uitvoeringsagenda' en maakt helder hoe we met deze keuzes aan de slag gaan. Wat betekenen ze voor de regio? Voor welke concrete opgaven is regionale samenwerking van belang om de ruimtelijk-economische koers tot uitvoering te brengen? Welke gezamenlijke acties zijn daarvoor nodig? Het kan hierbij gaan om nieuwe acties, maar ook om intensivering of bijsturing van bestaand beleid, lopende programma's en projecten. De agenda heeft een doorkijk naar de middellange termijn en geeft aan welke acties met prioriteit worden uitgevoerd.

Deze uitvoeringsagenda is gebaseerd op input van de tien gemeenten in de U10. Raadsleden hebben kaders meegegeven voor de agenda, via het U10 Beraad(t) op 8 februari 2017 en schriftelijk in januari en februari 2017. Ambtenaren hebben concrete acties benoemd om de Ontmoetingsplaats voor Healthy Urban Living te realiseren. Dat is gebeurd in twee brede ambtelijke sessies en in diverse (sectorale) overleggen. Andere partijen (de 'triple helix') worden in de vervolgfase betrokken.

Samenwerking

Als de regio Utrecht in 2040 daadwerkelijk een Ontmoetingsplaats voor Healthy Urban Living wil zijn, dan zullen we nu al moeten samenwerken over de gemeentegrenzen heen. Niet alleen goede samenwerking tussen de betrokken gemeenten zal nodig zijn, maar ook tussen de regio Utrecht en andere regio's, tussen verschillende sectoren en met diverse partijen. De stedelijke regio werkt als een zelforganiserend systeem waarin gemeenten optreden in samenspel met ondernemers, overheden (gemeenten, de provincie, waterschappen en het Rijk), met kennisinstellingen en maatschappelijke partijen. Samen maken zij de regio.

Bij de uitvoering zullen we daarom nadrukkelijk de samenwerking zoeken met deze partijen. Enerzijds om breed draagvlak te verkrijgen voor onze ruimtelijk-economische koers, anderzijds om de rol van de U10 goed af te stemmen op die van andere partijen en zodoende dubbel werk te voorkomen. In steeds wisselende samenstellingen zullen we gericht samenwerken rond en aan duidelijke opgaven.

Tegelijkertijd vergen deze opgaven een mate van regionale samenwerking die verder gaat dan de manier waarop partijen momenteel samenwerken in de Utrechtse regio. De U10 is 'licht' qua bestuurlijke structuur, maar voor de uitvoering volstaat dat niet. Er zijn duidelijke, harde afspraken nodig. Dat vergt commitment, concrete regionale afspraken op onderdelen en gezamenlijk optrekken in de uitvoering. Dat levert niet per se meer werk op. Sterker nog, het omgekeerde zou wel eens het geval kunnen zijn: door te krachten te bundelen kunnen we (lokale) capaciteit en middelen juist efficiënter en effectiever inzetten.

Prioritering

Deze uitvoeringsagenda prioriteert de acties om van de regio Utrecht de Ontmoetingsplaats voor Healthy Urban Living te maken. Deze prioritering betreft een voorstel, gebaseerd op de inhoud (de urgentie vanuit de koers) en de input van ambtenaren en raadsleden. En is gedeeld met de bestuurstafels Ruimte en Economie. Er is onderscheid gemaakt in:

- Wat er al ligt op de bestuurstafels (het Werkprogramma U10 2017-2018);
- Wat wordt geagendeerd op de bestuurstafels vanuit de ruimtelijk-economische
- koers:
  - op de korte termijn (parallel aan het Werkprogramma U10 2017-2018);
  - op de (middel)lange termijn (na 2018).

Inhoudelijk is er overlap met het Werkprogramma U10. Deze overlap is inzichtelijk gemaakt in de tabel achter in dit document.

Vervolg

Om de stap naar de uitvoering te zetten, zijn een paar punten van belang. Allereerst zetten we de uitvoering van de lopende acties van het Werkprogramma voort. In aanvulling daarop vertalen we de nieuwe acties voor de korte termijn vanuit deze uitvoeringsagenda in concrete projecten en wordt de uitvoering opgepakt. In de uitvoeringsfase moeten projecten worden geadopteerd door een 'trekker' passend bij de opgave. En moeten we zorgdragen voor de benodigde capaciteit en middelen. Om helder beeld te

krijgen van de wijze waarop de slagkracht/uitvoeringskracht georganiseerd wordt, zal in het najaar een bestuursopdracht worden voorgelegd aan de bestuurstafels. Hierin wordt tevens de governance vastgelegd.

Er wordt naar toe gewerkt om in de nieuwe bestuursperiode te werken met één agenda gericht op uitvoering in U10-verband. Deze is geordend naar (en kan worden getoetst aan) de gezamenlijke visie, zoals verwoord in de ruimtelijk-economische koers. Prioritering van acties zal in de volle breedte van het bestuurlijk netwerk plaatsvinden. Bij de uitwerking van de agenda en concrete projecten, betrekken we ook relevante partijen, zoals kennisinstellingen, maatschappelijke organisaties, overheden en marktpartijen. Zo krijgen we beter zicht op de kansen en ontwikkelingen die voor de regio relevant zijn, alsmede op de governance en strategie. Alleen zo – gezamenlijk dus – kan een echte urgentie ontstaan, vergezeld van een perspectief op de vraag hoe we onze ambities écht gaan realiseren.

Samen meer Rendement

Onder het motto 'Samen meer Rendement' ondertekenden Pim van den Berg (gedeputeerde EZ, Provincie), Jeroen Kreijkamp (wethouder EZ, gemeente Utrecht), Yvonne Kemmerling (wethouder EZ, gemeente Amersfoort), Floris de Gelder (directeur, Utrecht Science Park) en enkele andere bestuurders van gemeenten en kennisinstellingen een intentieverklaring met uitgangspun-

ten voor intensieve samenwerking. Inmiddels werken bij internationale acquisitie en handelsbevordering betrokken medewerkers uit de verschillende organisaties in taskforce-verband samen aan de voorbereiding van inkomende en uitgaande missies (Taiwan, oktober 2016; Zuid-Duitsland, februari 2017), aan concrete acquisitiemogelijkheden en ook aan een gezamenlijke positionering in relatie tot Brexit.

1. Gezamenlijke marketing, lobby en acquisitie

Dit thema sluit aan bij de volgende toekomstbeelden:

1. Utrecht is in 2040 de internationale erkende regio voor life sciences, gezondheid en duurzaamheid;
5. We geven voorrang aan duurzame mobiliteit;
6. Groen, landschap en cultuurhistorie leveren een onmisbare bijdrage aan de stedelijke regio.

De opgave

Om de economische groei en de leefbaarheid te versterken, moet de Utrechtse regio zich sterker extern profileren (regionaal, nationaal, internationaal). Daarnaast zal de regio de samenwerking met andere regio's moeten organiseren. Gezonde verstedelijking (Healthy Urban Living) is de kern. Het DNA van de regio wordt gevormd door het krachtige economisch profiel van het Utrecht Science Park (als de motor van life sciences), de kwaliteit van het veelzijdige cultuurhistorische landschap ten behoeve van toerisme en recreatie, de kwaliteit van de gezonde leefomgeving, en de goede bereikbaarheid. Dit profiel moet ook op de nationale en internationale kaart zichtbaar zijn. Hieraan werken overheden, kennisinstellingen en marktpartijen samen. Ze nemen het mee in hun eigen netwerken. Het profiel vormt de basis voor alle overige regionale opgaven.

Acties op de korte termijn: Aansluiting op de lobbystrategie

De U10 zoekt voor de gezamenlijke marketing, lobby en acquisitie aansluiting bij de lobbystrategie van de provincie en de gemeente Utrecht. Het gaat dan om de verbetering van de bereikbaarheid (MIRT, zie opgave 4), de marketingstrategie van Utrecht Region, en de regionale marketing- en acquisitiestrategie zoals uitgewerkt in het convenant Samen meer Rendement van de provincie Utrecht, het Utrecht Science Park, de Economic Board Utrecht (EBU) en een aantal gemeenten. Ook verkennen we of er vanuit het U10-netwerk behoefte is aan aanvullende acties. Vanuit het thema Healthy Urban Living formuleert de U10 op korte termijn een helder en herkenbaar profiel als basis daarvoor. Bij de uitwerking zoeken we verbinding met kennisinstellingen en marktpartijen. De EBU kan daarbij een verbindende rol spelen en kennis en ervaring delen met de U10.

1.1 Gezamenlijk hanteren en uitdragen van het profiel als ontmoetingsplaats voor Healthy Urban Living.

2. Economische complementariteit

Dit thema sluit aan bij de volgende toekomstbeelden:

1. Utrecht is in 2040 de internationale erkende regio voor life sciences, gezondheid en duurzaamheid;
2. We zijn economisch complementair.

De opgave

Om internationale bedrijven en werkgelegenheid naar de Utrechtse regio te halen, beschouwen we de regio als een vestigingsplaats voor bedrijven met complementaire clusters en sectoren. De relaties tussen brede economische sectoren (zoals de ICT), de logistiek, de moderne maakindustrie en het Utrecht Science Park worden verstevigd. Bij de hiervoor benodigde complementariteit tussen gemeenten gaat het om meer dan handelen vanuit eigen kracht. Het gaat erom dat gemeenten elkaar aanvullen, elkaars kracht benutten en – vooral – elkaar hun specifieke bijdrage aan de regio gunnen. Dit begint met inzicht in de identiteit en het profiel van de diverse clusters van bedrijventerreinen, de economische kansen en de regionale ruimtebehoefte. Door alle betrokken gemeenten beter inzicht te geven in de onderscheidende rol van clusters van bedrijven in de regio, en deze beter te verbinden met het onderwijs dat te maken heeft met dat specifieke cluster, zorgen we voor een betere aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt. Daarmee scheppen we een aantrekkelijker vestigingsklimaat voor bedrijven van verschillende sectoren.

Vitale en toekomstbestendige winkelgebieden zijn belangrijke ontmoetingsplaatsen. Voor het behoud daarvan ontwikkelt de regio een retailvisie op vraagstukken die lokale kwesties overstijgen.

Acties op de korte termijn: Economische kansen voor sectoren bij Healthy Urban Living

Er is behoefte aan een helder economisch beeld, zodat we de regio Utrecht sterk kunnen positioneren en de rol en positie van diverse economische clusters in de regio ten opzichte van elkaar goed scherp kunnen krijgen. We starten een onderzoek waarin we de huidige situatie analyseren en prognoses opstellen voor de economische groei en het economisch ontwikkelpotentieel dat is gekoppeld aan Healthy Urban Living. Ook gaan we na in hoeverre de bedrijven in de regio zich met dit beeld kunnen identificeren, en of ze dit gezamenlijke doel verder kunnen brengen. Het economisch beeld is een basis voor de overige acties (zie tabel), waarbij helder is dat de U10 werkt aan ruimtelijk-eco-

nomische randvoorwaarden voor economische groei. De U10 sluit hier nauw aan op provinciaal onderzoek dat een belangrijke bouwsteen is voor de ruimtelijk-economische visie van de Provincie Utrecht. Dit onderzoek wordt in juni 2017 afgerond. Daarnaast is er afstemming met de EBU en de City Deal. Zonodig doet de U10 aanvullend onderzoek in de tweede helft van 2017.

2.1 Onderzoek naar economische kansen van de regio en de diverse sectoren en clusters gekoppeld aan Healthy Urban Living

Detailhandelskader

Binnen de U10 Bestuurstafel Economie wordt gewerkt aan regionale afspraken over detailhandel op perifere locaties. Dit heeft een relatie met de op te stellen retailvisie van de provincie. De afspraken hebben tot doel om de kernwinkelgebieden in de regio te behouden en te versterken. Dit draagt bij aan de vitaliteit van dorpskernen en binnensteden.

3. Regionaal knooppuntensysteem

Dit thema sluit aan bij de volgende toekomstbeelden:

2. We zijn economisch complementair;
4. We groeien - met voorrang - op binnenstedelijke locaties en dat leidt tot kwaliteit en interactie;
5. We geven voorrang aan duurzame mobiliteit;
6. Groen, landschap en cultuurhistorie leveren een onmisbare bijdrage aan de stedelijke regio.

De opgave

Healthy Urban Living betekent: duurzame verstedelijking door groei, met voorrang voor binnenstedelijke en binnendorpse locaties, en behoud van het (cultuur)landschap. Een systemsprong in de mobiliteit is hiervoor noodzakelijk. Daarbij zal men in het stedelijk gebied veel intensiever gebruik maken van de fiets en het openbaar vervoer. Specifieke plekken in de steden worden steeds aantrekkelijker voor vestiging, ontmoeting of ontspanning. Dat komt door de concentratie van economische groei, een grote vraag naar woningen en een groeiend en steeds gespecialiseerder voorzieningenniveau. Naar die plekken – waar ruimte schaars is en parkeren duur – reist het grootste deel van de ov-reizigers. Daar is ook sprake van intensivering van werk- en ontmoetingsfuncties: deze locaties bepalen in hoge mate de toekomstige vraag naar openbaar vervoer. Een goed regionaal netwerk van knooppunten in combinatie met kwalitatief hoogwaardige ov-verbindingen tussen de meest intensief gebruikte knopen zorgt voor multimodale bereikbaarheid. Rond die regionale knooppunten is een goede mix van stedelijk programma van belang. Daarom is er extra aandacht nodig voor voorzieningen, net als voor de verbetering van de kwaliteit van de openbare ruimte rondom deze knooppunten. Zo'n goed regionaal netwerk van knooppunten, ov-verbindingen en (snelle) fietsroutes verbindt echter niet alleen stedelijke ontmoetingsplekken. Het is een gedifferentieerd knooppuntennetwerk dat het stedelijk gebied verbindt met de omliggende dorpen, de economische werkgebieden en het aantrekkelijke landschap, elk met een passende vervoersoplossing.

Acties op de korte termijn: Lobby MIRT en regionaal knooppuntennetwerk

Om de systemsprong in de mobiliteit mogelijk te maken, is het van belang om op korte termijn afspraken te maken met het Rijk (in het kader van de MIRT) over de verbetering van de bereikbaarheid van de regio Utrecht per openbaar vervoer. Dit in afstemming en samenwerking met lopende trajecten als de Gebiedsverkenning Utrecht-Oost, NMCA en

het Toekomstbeeld OV, waarin de provincie Utrecht en de gemeente Utrecht belangrijke stakeholders zijn.

De lobby naar het Rijk (MIRT) wordt actief ingezet. Aan de bestuurstafels Mobiliteit en Ruimte komt de inhoudelijke inbreng en de afvaardiging voor de landelijke overleggen vanuit de U10 ter tafel. Het is van belang om hierbij onder andere het regionale beeld ten aanzien van het knooppuntensysteem als uitgangspunt te nemen. Daarom wordt een strategisch raamwerk voor gedifferentieerde en multimodale knooppunten ontwikkeld. De afstemming en samenwerking met de belangrijke partijen en bereikbaarheids-trajecten nemen we actief ter hand.

De regio stelt tegelijkertijd een regionaal raamwerk van multimodale knooppunten op. Daarin leggen we de hiërarchie en prioritering van knooppunten vast. Hierbij is er aandacht voor de vergroting van de ontmoetingswaarde van knooppunten als volwaardige interactiemilieus; voor de verbetering van de bereikbaarheid per openbaar vervoer en fiets; voor de integratie van het recreatief (fiets)netwerk; voor de verbetering van de 'first and last mile' door versterking van het fietsnetwerk; voor regionale afspraken rondom vestiging van voorzieningen; en voor de totstandkoming van een investeringsplan kwaliteitsimpuls openbare ruimte.

3.1. Lobby naar het Rijk (MIRT) in samenwerking met de Gebiedsverkenning Utrecht-Oost, NMCA , Toekomstbeeld OV

3.2. Opstellen van een regionaal raamwerk multimodale knooppunten

Gebiedsverkenning Utrecht-Oost

De provincie Utrecht, gemeente Utrecht, ministerie IenM, Rijksuniversiteit Utrecht en Utrecht Science Park werken samen aan de gebiedsverkenning Utrecht Oost. Dit is een onderdeel van het MIRT onderzoek dat in het najaar aangeboden wordt aan de minister van IenM. Er worden samen met de projectgroep interactieve ontwerpateliers georganiseerd, waarbij

een compacte groep partijen en deskundigen uit de omgeving worden uitgenodigd. De gebiedsverkenning moet gezien worden als het samenhangende kopverhaal boven op de vele deelprojecten die momenteel in Utrecht en de regio lopen. Het project is eind 2016 afgerond. De U10 gemeenten zijn uitgenodigd om uitgangspunten gekoppeld aan de ruimtelijk-economische ontwikkelingen mee te geven.

4. Klimaatneutrale regio en de kracht van het landschap

Dit thema sluit aan bij de volgende toekomstbeelden:

1. Utrecht is in 2040 de internationale erkende regio voor life sciences, gezondheid en duurzaamheid;
6. Groen, landschap en cultuurhistorie leveren een onmisbare bijdrage aan de stedelijke regio.

De opgave

We kiezen voor een klimaatneutrale regio. Hiervoor zijn twee transities cruciaal: de transitie naar duurzame energie en die naar een circulaire economie.

Voor de energietransitie is het van belang om te investeren in energiebesparing: het benutten van duurzame energiebronnen (zoals zonne-energie, windenergie, biomassa, geothermie, warmtenet) en energieopslag. We pakken hier de kansen op de korte termijn, en ontwikkelen voorts een strategische visie voor de gehele energietransitie, met daarin ruimte voor innovatie.

Op de (middel)lange termijn kunnen (agrarische) gronden worden ingezet voor de tijdelijke plaatsing van zonnepanelen of windmolens. Het regionaal draagvlak daarvoor groeit als een deel van de revenuen terecht komt bij de betreffende gemeente, eigenaren en omwonenden en/of direct wordt geïnvesteerd in het landschap. Dat biedt kansen om de landschappen te beheren, te versterken en te verbinden tot een groene zone met recreatieve waarde rondom het stedelijk gebied. Hiervoor moet er een zoneringplan komen dat – op basis van landschappelijke kwaliteit – aangeeft waar ruimte is voor duurzame energieopwekking en waar investeren mogelijk is in de kwaliteit en beleefbaarheid het landschap.

Om een leidende rol te spelen ten aanzien van de circulaire economie, werkt de U10 aan circulariteit in de gebouwde omgeving (gebouwen en infrastructuur), landbouw, afvalbeleid en inkoop.

Acties op de korte termijn: Energievisie en projecten om daar invulling aan te geven

Er is behoefte aan een strategische visie met concrete ambities en stappenplan. De regionale (ruimtelijke) consequenties van de energietransitie komen daarbij in beeld: waar liggen duurzame bronnen? Waar is duurzame elektriciteitsopwekking mogelijk? Waar is opslag mogelijk? De U10 legt hierbij verbinding met relevante partijen, zoals de provincie, NMU, Stedin, HDSR, EBU, Rijkswaterstaat en kennisinstellingen.

Parallel werken we aan concrete projecten. Bijvoorbeeld een MIRT-project om duurzame energie (uit zon en/of wind) op te wekken op locaties met weinig landschappelijke

impact: de oksels van snelwegen, bermen, geluidswallen. Dit gebeurt in samenwerking met het waterschap, ProRail, Rijkswaterstaat en de provincie Utrecht. Ook werken we aan een kansenkaart voor warmtewinning uit oppervlaktewater, in samenwerking met het waterschap. Deze kaart kan de basis vormen voor de onderhandeling met marktpartijen bij nieuwbouwprojecten.

4.1. Warmtewinning uit oppervlaktewater

4.2. Onderzoek naar productie duurzame energie in 'restruimte'

4.3. Opstellen energievisie met concrete ambities en stappenplannen om de regionale energietransitie te realiseren

Benutting energie uit oppervlaktewater

Oppervlaktewater biedt kansen om de business cases voor (collectieve) WKO te versterken.

Binnen U10 worden 3 casussen uitgewerkt om de meerwaarde en toepasbaarheid meer aandacht te geven. Hieraan werken HDSR, projectontwikkelaars en energieleveranciers.

Bestaande wijken aardgasvrij

De transitie naar aardgasvrije wijken wordt uitgewerkt, daarin wordt meegenomen hoe stakeholders kunnen worden betrokken worden en bijdragen in de investeringen en investeringsrisico's. Er wordt gestart rond 2 wijken in Utrecht respectievelijk Woerden (ook deelname aan greendeal aardgasvrij) en vervolgens organische uitbreiding naar andere kansrijke locaties in U16. Dit wordt opgepakt door gemeenten, Stedin, corporaties, kennisinstellingen, marktpartijen en bewonersorganisaties.

5. Evenwichtige en duurzame woningvoorraad

Dit thema sluit aan bij de volgende toekomstbeelden:

1. Utrecht is in 2040 de internationale erkende regio voor life sciences, gezondheid en duurzaamheid;
3. We gaan voor een ongedeelde regio met voldoende woningen voor alle doelgroepen;
4. We groeien - met voorrang - op binnenstedelijke locaties en dat leidt tot kwaliteit en interactie

De opgave

Healthy Urban Living wil zeggen: de regio kiest voor voldoende betaalbare en toekomstbestendige woningen voor verschillende doelgroepen. Deze woningvoorraad zal zoveel mogelijk klimaatneutraal zijn.

Hiervoor zijn gezamenlijke afspraken en samenwerking nodig. We werken aan een regionale woningbouwstrategie om ervoor te zorgen dat er voldoende woningbouw plaatsvindt in alle segmenten. Het doel: opvangen van de grote druk op de woningmarkt en mogelijk maken van de bevolkingsgroei. Hiervoor moeten er voldoende binnenstedelijke locaties zijn. Elke toevoeging van woningen moet aansluiten op de regionale woningbehoefte.

Het grote tekort aan sociale huurwoningen (RIGO, rapport 2016) wordt nog versterkt door de huisvesting van vergunninghouders en door uitstroom uit de maatschappelijke opvang en beschermd wonen. Er is behoefte aan sturing op het aanbod. Dit gebeurt door middel van de prestatieafspraken met woningcorporaties. Maar voor deze partijen moeten dan wel de bouw mogelijkheden op regionale schaal worden verruimd. Dat vergt soms een sterkere regionale bril bij de planvorming op locatieniveau en doorwerking naar andere gemeentelijke beleidsvelden.

Aansluiting op de regionale woningbehoefte betekent ook dat er bij woningbouwplannen (nieuwbouw en transformatie) aandacht is voor de middencategorieën. Daarnaast groeit het aantal eenpersoonshuishoudens (met de bijbehorende woningvraag), en vragen ook thema's als wonen en zorg en duurzaamheid om aandacht. Goede afspraken met woningbouwcorporaties en marktpartijen zijn hierbij van belang.

Acties op de korte termijn: Locatieverkenning en regionale woonvisie

In 2017 werken we aan een locatieverkenning. Deze geeft goed inzicht in de locaties, de plancapaciteit (nieuwbouw en transformatie) en de haalbaarheid van de benodigde aanbodverruiming op binnenstedelijke en binnendorpse locaties. De locatieverkenning vormt een basis voor afspraken tussen gemeenten over de plancapaciteit en realisatie tot 2040, en legt een belangrijke bouwsteen neer voor een regionale woningbouwstrategie.

De verkenning nemen we ter hand samen met de gemeenten in de woningmarktregio U16, in afstemming met de RWU en de provincie Utrecht.

Daarnaast ontwikkelen we een regionale woonvisie in U16-verband. Daarin besteden we aandacht aan de uitbreiding van de voorraad sociale huurwoningen, de kansen voor middeninkomens, de relatie tussen wonen en zorg, bijzondere doelgroepen en duurzaamheid. Zo kunnen we bestaande afspraken met en tussen gemeenten aanvullen en de doorwerking in de prestatieafspraken tussen gemeenten en betrokken woningcorporaties waarborgen. De regionale woonvisie kan dienen als paraplu boven uiteenlopende trajecten (zie tabel) en als onderlegger voor de gemeentelijke woonvisies binnen de U16.

5.1. Opstellen regionale woonvisie

5.2. Verkennen binnenstedelijke/dorpse locaties voor woningbouw (nieuwbouw en transformatie)

Locatieverkenning

Als onderdeel van een regionale woningbouwstrategie in U10 en U16 verband wordt gestart aan een locatieverkenning. Van belang is om de plancapaciteit in beeld te krijgen en daarmee inzicht te krijgen in de haalbaarheid van de regionale bouwopgave en de mogelijkheden voor de uitbreiding van 3% van de sociale woningvoorraad op binnenstedelijke locaties.

Nul-op-de-meter (ready), levensloopflexibel en een frisse publieke ruimte

De Nieuwegeinse Rijtuigenbuurt is een wijk uit de jaren '70 de opgave om huizen te renoveren richting nul-op-de-meter (ready), bijvoorbeeld door beter isoleren, het energieverbruik door de bewoners verminderen, zonne-energie van het dak, aardwarmte gebruiken of circulair bouwen. En ze tegelijkertijd zo aan te passen dat bewoners er de komende jaren oud kunnen worden en zorg kunnen ontvangen, maar dat ze ook verkoop- en verhuurbaar zijn aan jongere generaties. Tot slot moet de openbare ruimte, na 40 jaar, ook worden opgeknapt en toegerust voor een veranderd gebruik en de klimaatverandering (opvang van heftige neerslagbuien). De mogelijkheden worden verkend door belanghebbenden als Stedin, Mitros en Netwerk Samen Duurzaam Nieuwegein.

Health Hub

Gemeenten in de regio Utrecht ondertekenden met provincie en Rijk de City Deal Health Hub om de regio als 'health hub' te versterken. Daarbij gaat het o.a. om toepassing van bewezen innovatieve technologieën voor een gezondere stad, om het opzetten van pilots voor een regelarme aanpak en het wegnemen van belemmeringen in wet- en regelgeving.

6. (Ontwikkel)principes voor Healthy Urban Living

Dit thema sluit aan bij de volgende toekomstbeelden:

1. Utrecht is in 2040 de internationale erkende regio voor life sciences, gezondheid en duurzaamheid;
2. We zijn economisch complementair;
3. We gaan voor een ongedeelde regio met voldoende woningen voor alle doelgroepen;
4. We groeien - met voorrang - op binnenstedelijke locaties en dat leidt tot kwaliteit en interactie;
5. We geven voorrang aan duurzame mobiliteit;
6. Groen, landschap en cultuurhistorie leveren een onmisbare bijdrage aan de stedelijke regio.

De opgave

Ontmoetingsplaats voor Healthy Urban Living: het is een keuze die vraagt om heldere en inspirerende ontwikkelprincipes. Het doel verbinding van de koers gericht op de ontmoetingsplek van Healthy Urban Living met de (dagelijkse) praktijk. De principes kunnen dan ook vanuit regionaal perspectief een basis zijn voor beleid, programma's en projecten. De vraag aan iedere partij is wat deze kan bijdragen aan de gezamenlijke koers. Het gaat dan om de gemeenten zelf, maar ook om andere actieve partijen in de regio.

Actie op de korte termijn: Ontwikkelprincipes voor Healthy Urban Living

We stellen ontwikkelprincipes voor Healthy Urban Living op. Daarbij is het allereerst van belang om inzicht te krijgen in de vraag wat de U10-gemeenten hieraan kunnen bijdragen.

6.1 Opstellen ontwikkelprincipes HUL

Doel	Acties	Resultaat	Agenderen	Bestuurs- tafel	
1. Gezamenlijke marketing, lobby en acquisitie					
Herkenbaarheid en aantrekkingskracht van de U10-regio vergroten.	1.1	Gezamenlijk hanteren en uitdragen van het profiel als ontmoetingsplaats voor Healthy Urban Living.	- Lopende trajecten voor regioprofilering, marketing en acquisitie verbreden met het regionale profiel. - Verbreden van lopende trajecten naar regiogemeenten. - Aanvullende activiteiten opstarten.	Korte termijn Ruimte Economie	
Samenwerking tussen regio's	1.2	Uitwerken van een (inter)nationale strategie ten aanzien van mogelijke allianties met andere metropoolregio's zoals de Metropool Regio Amsterdam (MRA) Metropool Regio Eindhoven (MRE), Knooppunt Arnhem Nijmegen (KAN) en de Metropoolregio Rotterdam Den Haag (MRDH).	Internationale metropoolstrategie U10 Beginnen bij bestaande initiatieven zoals de alliantiedag Eindhoven-Utrecht, REOS	(Middel)lange termijn Ruimte Economie	
Herkenbaarheid en aantrekkingskracht als U10-regio	1.3	Regiostrategie (inter)nationaal toerisme.	Het toeristisch aanbod in de regio met elkaar verbinden en de bekendheid van de regio als aantrekkelijke bestemming laten stijgen	Loopt aan de bestuurstafel Economie	
Lobby naar andere overheden	1.4	Gezamenlijke lobby-activiteiten naar overheden voorzien van regionaal profiel. Bijvoorbeeld door de lobby in het kader van de MIRT en voor het verkrijgen van de Global Centre of Excellence on Climate Adaption.	Bijvoorbeeld door de lobby voor het verkrijgen van Global Centre of Excellence on Climate Adaptation te voorzien van een sterk regionaal profiel	Loopt aan diverse bestuurstafels en regionale trajecten	
2. Economische complementariteit					
Economisch complementaire clusters	2.1	Onderzoek naar economische kansen van de regio en de diverse sectoren en clusters gekoppeld aan HUL.	Inzicht in economisch perspectief van de diverse clusters, gekoppeld aan Healthy Urban Living	Korte termijn Economie	
	2.2	Bepalen van de positie en rol van de economische clusters in relatie tot HUL;	Onderscheidende profielen van de belangrijkste economische clusters op basis van HUL en lokale profielen.	(Middel)lange termijn Economie	
	2.3	Gezamenlijke acquisitie van bedrijven naar de regio Utrecht als één vestigingsplaats.	Bredere deelname aan de gezamenlijke acquisitiestrategie onder de koepel van het convenant Samen meer Rendement. Toename van bedrijven en werkgelegenheid naar de regio Utrecht.	Loopt voor enkele gemeenten o.b.v. Samen meer Rendement	Economie
	2.4	Doorverwijzen nieuwe bedrijven naar een passende plek in de regio.	Versterkt regionaal economisch systeem.	Loopt voor enkele gemeenten o.b.v. Samen meer Rendement	Economie
Aansluiting van onderwijs en de arbeidsmarkt	2.5	Bevorderen onderwijs op/nabij werkplek/economisch cluster.	Verruimde toegang tot de arbeidsmarkt vanuit VMBO, MBO en onderkant arbeidsmarkt;	(Middel)lange termijn Economie Sociaal Domein	
Verbreed en versterkt Healthcluster	2.6	Versterken van verbindingen tussen het kenniscluster USP en Life Sciences met andere sectoren.	Proeftuinen, bijvoorbeeld een verbinding van de (toegepaste) wetenschap met de verduurzaming van de agrarische sector.	(Middel)lange termijn Economie Ruimte	
Vitale kernen en werkgebieden	2.7	Retailvisie op de lokaal overschrijdende vraagstukken	Loopt aan de bestuurstafel EZ (zie werkprogramma U10 2017-2018)		
	2.8	Snel internet in het buitengebied			
	2.9	Kantoren			
	2.10	Bedrijventerreinen			
3. Regionaal knooppuntensysteem					
Verbeterde OV-bereikbaarheid op bovenregionale knooppunten	3.1	Lobby naar het Rijk (MIRT) in samenwerking met de Gebiedsverkenning Utrecht- Oost, NMCA , Toekomstbeeld OV	Afspraken t.b.v. de noodzakelijke 'systeemsprong mobiliteit' (MIRT)	Korte termijn Mobiliteit	
Duurzame verstedelijking op binnenstedelijke locaties	3.2	Nader uitwerken van een regionaal raamwerk voor multimodale knooppunten (notitie Knooppuntontwikkeling BRU als basis hanteren).	Hiërarchie en prioritering van knooppunten, gekoppeld aan: (Vergroting) ontmoetingswaarde knooppunten als volwaardige interactiemilieus; (Verbetering) bereikbaarheid per OV en fiets: Integreren met recreatief (fiets) netwerk. Verbeteren 'first and last mile' door versterken fietsnetwerk; Regionale afspraken rondom vestiging voorzieningen; Investeringsplan kwaliteitsimpuls openbare ruimte	Korte termijn Mobiliteit Ruimte	
	3.3	Inventarisatie laadvermogen binnenstedelijke /-dorpse verdichtingslocaties	Capaciteitsscan binnenstedelijk /-dorpse woningbouw /locaties (zie opgave 5).	(Middel)lange termijn Ruimte Wonen	
	3.4	Opstellen inspiratieboek binnenstedelijk en binnen-dorps verdichten	Inspiratieboek binnenstedelijk en binnen-dorps verdichten (voorbeelden en aanbevelingen)	(Middel)lange termijn Ruimte	
	3.5	Vasthouden aan het ontwikkelingsperspectief voor de lange termijn en het hanteren van het handelingsperspectief.	Op termijn hoogwaardige en multifunctionele ontwikkeling van de A12-zone, voorlopig actief rentmeesterschap.	(Middel)lange termijn Ruimte	
Regionale bereikbaarheid	3.6	Opstellen omgevingsagenda Midden-Nederland	Loopt aan de bestuurstafel Mobiliteit Zie werkprogramma U10 2017-2018		
	3.7	Voortgang regionaal mobiliteitspakket 2016-2019 en lokaal maatwerk			
	3.8	Vervoersplan			

Doel	Acties	Resultaat	Agenderen	Bestuurs-tafel
4. Klimaatneutrale regio en de kracht van het landschap				
Duurzame energieproductie	4.1	Warmtewinning uit oppervlaktewater	Kansenkaart als basis bij onderhandeling marktpartijen bij nieuwbouwprojecten; Uitwerking 3 casussen	Korte termijn Duurzaamheid
	4.2	Onderzoek naar productie duurzame energie in 'restruimte'	Inzicht in potentieel (KWH) en mogelijkheden om zonne- en windenergie op te wekken op oksels van snelwegen, bermen, geluidswallen; Knelpunten bij uitvoering oppakken als MIRT-project.	Korte termijn Duurzaamheid
	4.3	Opstellen energievisie met ruimtelijke doorvertaling.	Energievisie met concrete ambities en stappenplannen om de regionale energietransitie te realiseren. Daarin aandacht voor: Verduurzaming elektriciteit, warmte en het uitfaseren van aardgas; opslag van energie; cross-overs met opgaven voor de woningvoorraad en duurzame mobiliteit.	Korte termijn Duurzaamheid Ruimte
	4.4	Opstellen visie t.b.v. beleefbare energielandschappen	Gezamenlijk zoneringsplan voor (tijdelijke) en beleefbare energielandschappen: Definieert ruimte energielandschappen; onderzoekt mogelijkheden draagvlakverruiming; nodigt initiatieven uit	(Middel)lange termijn Duurzaamheid Ruimte
Circulaire economie	4.5	Verduurzaming van de landbouw	Beperking CO2 uitstoot veeteelt, omgang met bestrijdingsmiddelen	(Middel)lange termijn Duurzaamheid
	4.6	Stimuleren circulariteit gebouwde omgeving	Loopt aan de bestuurstafel Duurzaamheid Zie werkprogramma U10 2017-2018	
	4.7	Investeren in gemeentelijk beleid ten aanzien van afval en inkoop		
5. Evenwichtige en duurzame woningvoorraad				
Regionale woonvisie	5.1	Opstellen regionale woonvisie.	Overdrachtsdossier nieuwe collegeperiode in 2018; Regionale woonvisie als onderlegger bij gemeentelijke woonvisies	Korte termijn Wonen
Regionale woningbouwstrategie	5.2	Verkennen binnenstedelijke/dorpse locaties voor woningbouw (nieuwbouw en transformatie).	Inzicht in locaties en haalbaarheid aanbodverruiming op binnenstedelijke/-dorpse locaties	Korte termijn Wonen Ruimte
	5.3	Regionale afspraken woningproductie.	Afspraken tussen gemeenten over de plancapaciteit en realisatie tot 2040	(Middel)lange termijn Wonen Ruimte
Kansen voor middeninkomens	5.4	Regionale afspraken middel dure huursector.	Loopt aan de bestuurstafel Wonen. Zie werkprogramma U10 2017-2018	
	5.5	Regionale strategie aanbodverruiming middel dure huursector.	Regionale strategie voor onderhandeling met marktpartijen en beleggers t.a.v. de realisatie middeldure huur	(Middel)lange termijn Wonen Ruimte
Duurzame woningvoorraad	5.6	woningbouw energieneutraal.	Regionale vertaling provinciale doelstelling 50.000 Nul-op-de-meter woningen in 2020.	(Middel)lange termijn Duurzaamheid Wonen
	5.7	Betaalbaarheid en duurzaamheid.	Loopt aan de bestuurstafel Wonen Zie werkprogramma U10 2017-2018	
	5.8	Stimuleren isolatie bestaande woningvoorraad.	Loopt aan de bestuurstafel Duurzaamheid Zie werkprogramma U10 2017-2018	
Passende sociale woningvoorraad	5.9	Aardgasloos bouwen.		
	5.10	3% verruiming sociale woningvoorraad.	Loopt aan de bestuurstafel Wonen Zie werkprogramma U10 2017-2018	
	5.11	Voortzetten gezamenlijke woonruimteverdeling.		
Voldoende opvang vluchtelingen, huisvesting asielzoekers en integratie	5.12	Flexibel en demontabel bouwen.		
	5.13	Afspraken over uitstroom uit maatschappelijke opvang en beschermd wonen.	Loopt aan de bestuurstafel Wonen / Sociaal Domein Zie werkprogramma U10 2017-2018	
	5.14	Opstellen, uitvoeren en monitoren Plan van aanpak huisvesting, maatschappelijke begeleiding, gezondheidszorg, inburgering, participatie, onderwijs, educatie, werk en inkomen;		
6. (Ontwikkel)principes voor Healthy Urban Living				
Verbinding van de RE-koers met de (dagelijkse) praktijk	6.1	Opstellen ontwikkelprincipes HUL	Spelregels voor de ontwikkeling van de regio als ontmoetingsplaats voor Healthy Urban Living.	Korte termijn Ruimte

